

SOBOTNA PRILOGA

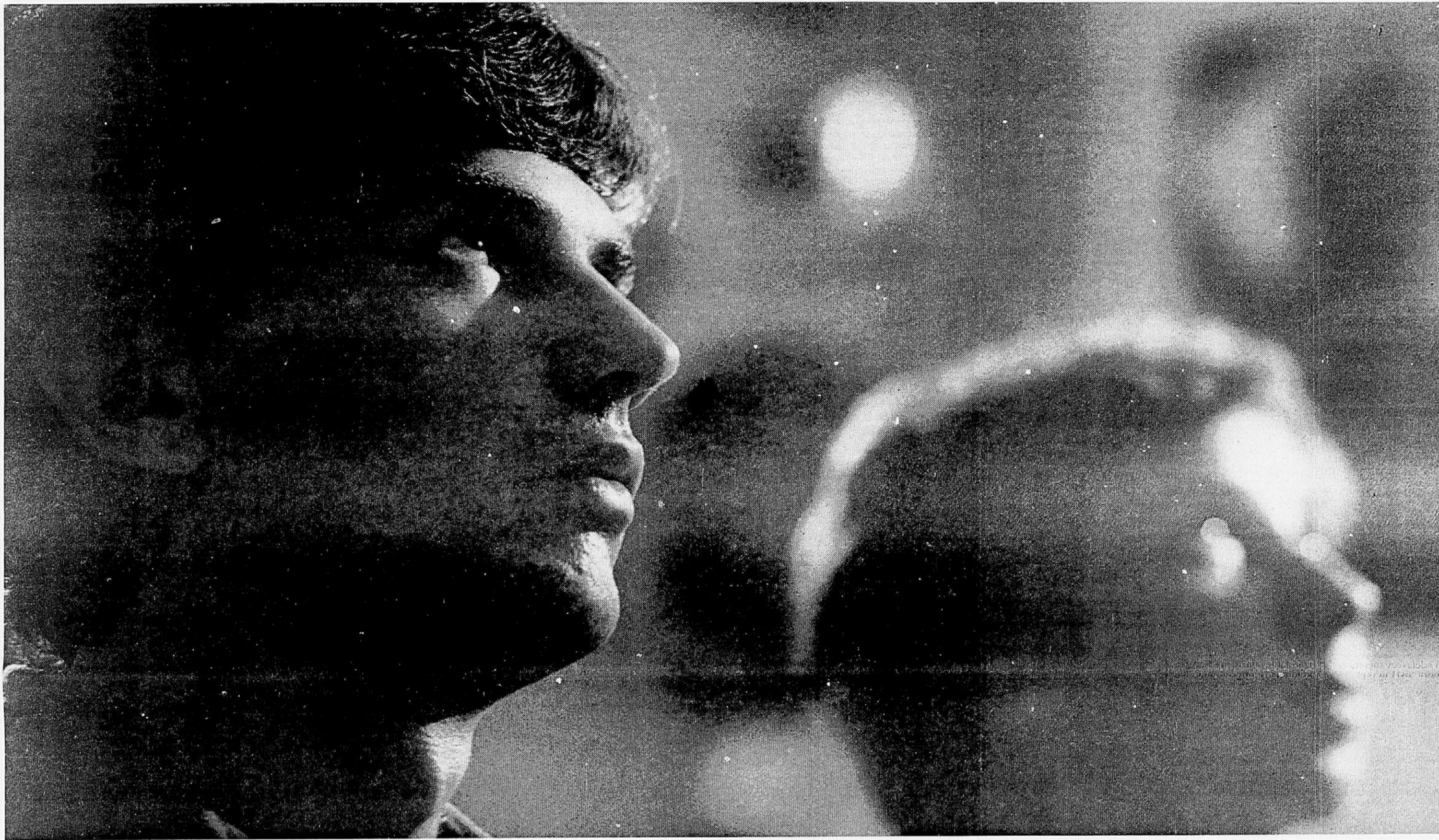

Foto: Dragan Arrižler

SKUPAJ Z VLADO MOLIMO

P

sihčno življenje Slovencev v Jugoslaviji je v letu 1990 primerjalno prav lagodno. Če so se lani dan in noč trepetali pred vojaškim udarom, jih letos Kadrijevičev vedno bolj mrki obraz pušča ravnodušne, Milošević pa skoraj že zabava. Ta puščične grozno očičena atmosfera seveda ne koristi samo ljudskemu duševnemu zdravju, ampak lajša tudi položaj novi slovenski oblasti, ki si je tako npr. že upala enostransko pokopati sklad za nerazvite. Kučanovo predsedstvo bo vsak hip sprožilo postopek za novo slovensko ustavo in hkrati izdelavo konfederalne pogodbe. Jugoslavija se res že konfederira.

Vendar še zdaleč ni konfederacija, kot je kdaj naivno ali s protikonfederacijskimi nameni že slišati. Tudi če lahko vsaka republika na politično-pravnem področju v bistvu stori, kar se ji zljubi, pa je tu še zmeraj zvezna vlada, ki suvereno obvladuje vso makroekonomijo in vse poglavitne materialne tokove v državi. Denarje v Jugoslaviji še naprej obrača en sam center. Sloveniji (in Hrvaški) se zdi, da v njeno škodo, na posreden in neposreden način. Posredno npr. s precenjenim dinarjem, neposredno z velikimi, za Slovenijo zdaj že neznoznimi obremenitvami.

Andrej Flajs, strokovnjak za t. i. družbene račune na slovenskem statističnem zavodu, je nedavno izračunal prav alarmantne podatke (in jih posredoval Peterletovi vladi): če bo Slovenija pomnila zvezno blagajno tako kot v prvih štirih mesecih, bo letos »pokrila« kar četrtno zveznega proračuna; na vsakih sto dolarjev izvoza na prebivalca odštejemo federaciji celih 48 dolarjev; Slovenija daje zvezi 600 dolarjev na prebivalca. Jugoslavija v povprečju 250; za kulturo porabimo v Sloveniji 25 dolarjev na glavo, za federacijo 25-krat več. Našteli bi lahko še nekaj podobno strahljivih Flajsovih primerjav.

Kljub razelektrivni politične atmosfere in kljub lepim možnostim nove medrepubliške pogodbe ostaja torej Jugoslavija za Slovenijo zgoč problem, zlasti zato, ker je sama v taki gospodarskorazvojni stiski. Tako ji najbrž ostane ena sama pot: da maksimalno pospeši formalni proces konfederalizacije, vendar pa izvaja »federalno nepokorščino« in si tako olajša zvezna bremena, hkrati pa vzame pravico, da si svoje probleme tam, kjer ji zvezni vatli delajo preveč škode ali jo preveč utesnjujejo, ureja po svoje. Taki sicer sporni pospeški bodo potrebni tudi zato, da bo do nove državne ureditve, sploh prišlo. Čakanja na

negotov gentlemanski sporazum nekje v megljeni prihodnosti si Slovenija iz preživetvenih razlogov preprosto ne more privoščiti.

To trganje starega tkiva mora biti seveda previdno, saj Jugoslavija je in bo še dolgo naša najpomembnejša interesna sfera. Previdni rezi bi lahko tudi sprožili učinek, nasproten zaželenemu: nastanek in aktiviranje že zdaj latentne koalicije – zvezna vlada, JLA, Srbija in nerazviti. Ali z drugimi besedami: zvezno vlado kot edini preostali upoštevanja vredni center federalne oblasti (ki pa v marsičem deluje tudi izrazito pozitivno, saj je glede gospodarske reforme napravila več kot vse stare in nove republiške vlade skupaj) je treba razlašati postopno, v okviru razumnega tveganja, ki ga bo tako početje vedno vsebovalo. V skrajnem primeru, če bo konfederalizacija tekla prepočasno ali se ustavila, pa bo moral postati aktualen stavek, ki ga je na Spieglovo pripombo, da Slovenija in Hrvaška ne moreta preprosto objaviti, da sta od jutri naprej konfederacija, izrekel Franjo Tuđman: »Prav to se bo zgodilo.« Morda bo stavek postal zgodovinski.

Slovenska politična scena se zdi tačas skoraj bolj nemirna od jugoslovanske. Vrstijo se afere, incidenti, škandalčki – parlamentarna demokracija spušča značilne dimne oblačke. Obtožbe letijo na vse strani in za zdaj prizanašajo pravzaprav samo predsedstvu. Kučanova ekipa nastopa zadržano in tudi nekoliko umirjena Jugoslavija ji omogoča, da se drži bolj v ozadiju (si to želi?). Parlament se organizacijsko zaokroži in z neštevilnimi novimi komisijami in odbori deloma tudi profesionalizira. Stranke v njem so se dokaj razvidno razdelile na oblastni in opozicijski blok, čeprav bodo vsebinska vprašanja, kot je pokazalo zadnje zasedanje, to shematsko razmejitve močno zameglila.

Sicer pa se zdi, da je še rosno mlado strankarstvo že zašlo v pričakovano povolilno krizo. Opozicijske stranke verjetno še niso dosegle najnižje točke programskega, organizacijskega, kadrovskega in finančnega trenjenja, rahljanja in deloma celo razkrajanja. Ali se bodo tej rakovi poti skušale upreti tudi z napovedano vlado v senici, ki naj bi jo po zamisli Ribičičeve stranke sestavila vsa opozicija? Tako sodelovanje bi jo po eni strani okrepilo in napravilo senčnovladne predloge tehtnejše. Po drugi strani bi lahko opozicija s takim povezovanjem padla v podobno past kot oblastne stranke, ki se zdaj kuhajo in pečejo

in izgubljajo svojo že tako nejasno identiteto v Demosovem talinem loncu. Karkoli že bo, opozicija se za zdaj bolj ali manj izrpa v kritikah oblasti, prepuščenih individualni iznajdljivosti ali razpoloženju svojih posamičnih poslancev, celovitejših predlogov in alternativ pa ne ponuja.

To je sicer razumljivo, saj tega doslej niti nova oblast ni zmogla. Toda trajna kriza strankarstva je lahko samo škodljiva in če se bo nadaljevala, se bo iz tega izvirajoča nesposobnost za konstruktivnost še bolj izrazila v vedno bolj zagriženi nadomestni ideološki vojni, precej vroči že zdaj. Očitki o »blutundbodenstvu«, ki jih na oblast siplje opozicija, sicer niso popolnoma iz trte izviti, toda v marsičem so tudi izraz nemoči in izgubljenosti opozicije same. Torej lop po nasprotniku. Toda navsezadnje štejejo le dejstva in nova oblast, kakršnakoli že je, ni uvedla ne obveznega verouka in ne prepovedala splava. Skratka, od ideologije se ne da živeti – ali pa le posamično, in to velja zdaj za tiste gorečneže na obeh straneh, ki so najglasnejši. Sicer pa je to najbrž davek, ki ga bo treba še nekaj časa plačevati temu, da je nagla demokratizacija po svoji notranji logiki v politično sfero morala vreči lepo število ideologov vseh barv.

A za ta čas se zdi veliko bolj pomembno to, da ostaja slovenska politična scena za zdaj vendarle dokaj stabilna, stabilna v tem smislu, da ne grozi vladna kriza. Brezvladje ali naglo menjavanje vlad v tej akutni krizi bi bilo pogubno; padec Peterletove vlade je najbrž zadnje, kar si lahko želimo v tem trenutku. Seveda pod pogojem, da je ta vlada vsaj približno tisto, kar potrebujemo. Tako po občutku lahko rečemo, da Peterletov kabinet gotovo ni nesposoben. Zanesljivo pa je že zmeraj predvsem neznanca.

Nekaj pomembnejših potez je vlada sicer že potegnila, vendar premalo, da bi bila mogoča celovitejša ocena. Razbremenitev gospodarstva, na primer je bila ukrep, ki bi ga morala sprejeti vsaka, še tako pametna ali omejena vlada (in to je bilo jasno tudi veliki večini poslancev). Sklep o pokopu sklada za nerazvite lahko govori o potrebi meri radikalnosti, ki jo bo ta vlada gotovo potrebovala na vseh področjih, toda afera s sprejemnimi izpiti iz matematike posredno pripoveduje o neradikalnosti na drugem, nič manj pomembnem področju (vse take omejitve za ta tako kritično slabo šolani narod bi bilo treba dra-

stično odpraviti). Če se zdi npr. Ruplova in Tomšičeva »filozofija« in dosejanje delovanja na njihovih področjih nova, nastopajo nekateri drugi resorji izrazito sivo. Kako bo deloval ta pisani ministri zbor kot celota, kot kolektiv, pa je seveda najbolj odvisno od podpredsednikov in zlasti L. Peterleta. Prvo resno priložnost za to oceno prinašata bližnji vladni program in premierov skupščinski eks-pozé.

V bistvu se zdaj vse poglavitno v Sloveniji suče okoli vlade in ta vlada je pred skrajno težavnimi nalagami. Reševati mora neodložljive tekoče probleme in hkrati misliti in delovati dolgoročno. Nujna gasilska vloga ji grozi, da jo bo pritisk vsakdanje rutine in operativne požiri in da bo za stalno ostala v gasilski uniformi, brez večjih tako nujnega distanciranja od vsakdanjih težav. Ukvarjati se mora hkrati s slovensko in jugoslovansko problematiko in se, zlasti na tej drugi ravni, tako kot vsi drugi v tej družbi, nenehno motati po ozki poti med legalnostjo, legitimnostjo in brezskrajnem. Grozeči zlom gospodarstva jo sili v protisloven položaj, da se mora iti začasno več države, da bo lahko gospodarstvo sploh preživelo in čez čas zaživelo avtonomno.

Program in ekspozé bosta prvo zanesljivejše znamenje, kako se je vlada znašla v vseh teh labirintih. O samem programu (njegovo predstavitev že nekaj časa prelagajo) se ve za zdaj zanesljivo samo to, da bo »kratek, da terminsko ne bo natančneje opredeljen, ker so razmere preveč fluidne, da bo spisan bolj ali manj klasično, razdeljen na splošni del in razdelke, kot so gospodarstvo, družbene dejavnosti itd., in da bo skušal ustvariti normalne gospodarski sistem in razmere«. Ob tem citatu iz kompetentnih ust lahko domnevamo, da bo vlada še naprej preprečevala grozeči nagli zlom in v tem okviru na veliko administrirala in klestila »obe državi«, zvezno in republiško, potem, ko bo najhujša nevarnost kolapsa odstranjena, pa dopustila in pospešila normalno selekcijo v gospodarstvu, podprto z zdravno državno intervencijo. Vsa umetnost in uspešnost Peterletove vlade se bo pokazala v tem, ali se bo zmogla in znala odtrgati od starih vzorcev vladanja (administriranja in prelivanja) in kako bo tempirala in dozirala konkretne ukrepe neke zdrave razvojne vizije, ki jo ljudje, kot je dr. Mencinger, gotovo imajo. Hudič bo, kot ponavadi, v umazanih podrobnostih. Celota teh detaj-

lov bo čez čas pokazala, ali nam nova vlada res prinaša tudi novo razvojno paradigmo, začetek tistih strukturnih sprememb, katerih osnovni pogoj je bil izpolnjen že s spremembo sistema. Toda samo ta sprememba je premalo, vsak uspešen sistem seveda potrebuje tudi sposobnega upravljalca.

Nekateri zvezde pa so novi vladi tudi naklonjene. Na politični ravni lahko vlada (republika) federaciji v bistvu odvzame toliko manevrskega prostora, kolikor ga potrebuje, pa čeprav zgrda. Ta manevrski prostor ima Peterle tudi v slovenskem parlamentu – vladna kriza mu, kot rečeno, ne grozi. »Obvladljiv« se zdi tudi socialni položaj. Tudi če bo vlada napravila nekatere radikalne, socialno boleče reze (npr. pustila propasti kak neozdravljiv gigant, v kar bo slej ali prej primorana), socialni nemiri širših možnosti niso zelo verjetni. Prebivalstvo po eni strani ve, da je to neizbežno, po drugi strani pa se v Sloveniji, če to ni samo varljiv vtis, kljub vsej podedovani letargiji že dogajajo pomembne spremembe mentalitete, izražene npr. v novem podjetniškem duhu. Tudi v gospodarstvu se zdaleč niso vsi obupani in omrtvičeni. Rusko apatična družba gotovo nismo.

Skratka, Peterletova vlada ima tudi nekatere politično-psihološke prednosti, pač prednosti docela nove, s stariimi gredi in obveznostmi neobremenjene vlade. Zato si lahko in si mora privoščiti radikalnost. Kar v tem trenutku potrebuje vsaj toliko kot strokovnost, pogum in distanco do lastne vsakdanje operative, je zaupanje javnosti (»splošne«, gospodarske itd.). Ta javnost je za zdaj še vedno nevtralna, čaka. Program in ekspozé bosta pomembno vplivala na to, ali se bo to zaskrbljeno pričakovanje prevesilo v zaupanje ali nezaupanje. Zato skupaj z vlado molimo, da bi sestavila dober program. Seveda pa je poleg vsebine pomembna tudi oblika. Prav zaradi ključnega faktorja zaupanja mora biti v tej predstavitvi programa in Peterletovem skupščinskem nastopu, kot smo že zapisali, »nekaj churchilovskega«, se pravi do skrajnosti realna slika naše stvarnosti in jasen načrt, kako naprej. Program in ekspozé zato ne moreta biti samo rutinska, strokovna in časovno nedoločna, ampak tudi bistvene cilje, roke in metode določujoča dokumenta. Neke otipljive perspektive morajo biti odprte, neke oprijemljive obveznosti morajo biti izrečene.

Janko Lorenci

NOVINARSKA EKSKURZIJA V KOČEVSKO REKO

Telečja avdiencia pri novih gospodarjih »satanovega gnezda«

Res, precej teletje je bilo vse skupaj, vključno s tiskovno konferenco po končanem ogledu »objekta A«. Teletine ni bilo samo na kosilu v »Snežnikovi« jedilnici, kjer je domačo in tujo novinarsko srenjo gostilo notranje ministrstvo. Morebiti so jo prodali v bližnje ljubljanske mesnice, morebiti pa so jo pojedli nam neznan jedci, seveda, ne da bi jo plačali.

Vendar, takoj naj povem, kavelje sploh ni v teletini, marveč v besedici »morebiti«, in to v vseh mogočih povezavah. Nasploh, tudi to naj precej povem, je ta morebitnost bolj ali manj vsega, kar je v zvezi z zaprtim oziroma postopno odpirajočim se območjem, ohranila tenično skrivnost, kot se za zaprta območja tudi spodobi. Ena redkih zadev, ki ni bila zrelativizirana na ta način, je bilo suhoparno dejstvo, da Kočevska Reka ni Kočevski Rog, kot so nas poučili, češ da ljudje, vključno z novinarji to mešajo, in to povsem zgrešeno, saj sta Reka in Rog na dveh povsem različnih koncih Kočevskega.

S tem opozorilom se že približujemo fenomenu zaprtega območja in njegovih skrivnosti, ki so se ohranile desetletja, čeprav je vse skupaj samo uro voznice od Ljubljane. Lenosti človeških možganov, ki mimogrede pomešajo Reko z Rogom in zločinško pobite do-

mobrance enačijo z »usodo vojnih ujetnikov, ki so bili na tem območju (Reke) ustreljeni«, je namreč mogoče pripisati, da skrivnosti sploh lahko ostanejo skrivnosti, še posebej, če nad njimi bedi izurjen represivni aparat države, in to po vseh mafijških pravilih, ko neposredno vmešanim zapoveduje popolno molččnost, drugim pa po potrebi servira takšne ali drugačne govorice. Skrivnost je pač treba varovati, če naj ostane skrivnost.

Pridne in spretne roke graditeljev muzeja strahov

Verjetno bi tako tudi ostalo, če ne bi prišlo

Kot tele prišel, kot tele odšel. S temi besedami se je dopisnik tržaškega Primorskega dnevnika Bogo Samsa, sklicujoč se na modrost svoje mame, izrekel o torkovi novinarski ekskurziji na zaprto območje Kočevske Reke.

do zamenjave oblasti oziroma če ne bi nova oblast zadevo preveč razpihala, še preden je vedela, kaj razpihuje. Domnevati je namreč mogoče, da so si s tem, če že drugega ne, nakopali dodatne sitnosti in stroške, da bodo vzpostavili svoj sistem skrivnosti. Iz tega se-

veda lahko v celoti izvzamemo »objekt A«, pravzaprav protijedrsko zaklonišče za izbrano stotnijo Slovencev, ki naj bi preživela apokalipso v izdolbenem kamenem zidu pri Gotenici.

»Objekt A« je dandanes muzej strahov hlad-

ne vojne, ki je vsemu svetu pred nedavnim grozila z jedrsko katastrofo. Svicarji so za svoje veljake na podoben način rili v Alpe, Svedvi svoj granit, za ljudstvo pa so časopisi tiste čase reklamirali priložna montažna zaklonišča in srhljiva oblačila, ki »zanesljivo« varujejo pred jedrskim sevanjem. Novinarsko srenjo pa je naš muzej strahov presenetil z dovršenostjo izvedbe. Pravo ročno delo (in to dobesedno, saj so vodiji vedeli povedati, da so poltrij tisoč kvadratnih metrov zaklonišča kopali in urejali ročno). Prostorom, posebej pa opremi se pozna modna linija petdesetih let, drugače pa je še vse brezhibno, (čeprav zastarelo), zlesčeno in ogreto. Čemu so vse skupaj tako skrbno vzdrževali, če je res, da republikli obrambni načrti že dvanajst let ne predvidevajo nikakršnega umika republikli veljakov (z družinami, če je soditi tudi po otroških posteljicah v tem bunkerju) v hrib pod Gotenico? Obrambni minister je na to vprašanje odvrnil, da je to vprašanje za prejšnje vlade, nato pa pikro dodal, zakaj ga niste naslovili nanje.

Prejšnje vlade seveda o tem ne bodo dajale nikakršnega odgovora, ne da bi jih k temu prisilila (je to sploh mogoče?) zdajšnja vlada, ki je v doto dobila tudi Gotenico in vse, kar sodi zraven. Torej, morebiti so vse skupaj vzdrževali z določenim namenom, morebiti pa preprosto nihče ni ukazal, naj opustijo to početje. Očitno se je zdajšnji oblasti zdelo primerno pokazati javnosti muzejski »objekt A«, vse drugo, še uporabno, pa naprej poskriti. To je tudi razumljivo, saj je ni oblasti, ki ne bi kaj skrivala.

Morebitnosti na kvadrat

Drugo, nekoliko grobo rečeno, so bile morebitnosti. Denimo rahlo pikantno vprašanje, ali je bilo to območje v novejšem času predvideno za izolacijo političnih nasprotnikov? V odgovor smo slišali od obrambnega ministra, da so dobili takšno informacijo, torej, da sta bila za takšno interakcijo predvideni naselji Borovec in Prelesje. No, ko smo si ogledali (komisija IS) Borovec, je dodal, tam nismo našli objektov, ki bi bili primerni za ta namen. Brž nato pa še en dodatek – kar pa ne pomeni za izolacijo. Potemtakem – morebiti ja, morebiti ne. Podobno je bilo s trditvami, da so na varovanem območju shranjevali nevarne odpadke, da so se nekateri velmožje okorščali s podjetjem Snežnik, ki je ob republiški podpori skrbelo, da je bilo celotno območje avtonomno, se pravi, da so doma imeli vse, kar potrebujejo.

Seveda so se ob vseh nekategoričnih odgovorih (ni dokumentacije) novinarska vprašanja tudi ponavljala ali bila podobno posplošena. Ministra, obrambni in notranji, sta si vzela čas in opozarjala na take novinarske spodrsiljaje, na večino pravih vprašanj, ki so zadevala bistvo tega tako rekoč fevdalnega rez-

vata partijske države, pa sta bila primorana odgovoriti, da bo stvar razjasnila posebna parlamentarna komisija. Bolj kategoričen je bil notranji minister glede usode vojnih ujetnikov, »ki so jih na tem območju ustrelili«, češ da obstajajo neki dokumenti o tem. Pri tem je ostalo nekoliko nerazjasnjeno, ali gre za vojne ujetnike kar tako ali za ujetnike, ki so pomagali pri gradnji prvih objektov in ki so jih potem kratko malo likvidirali. Zadevo omenjamo predvsem zato, ker so vodiji, očitno ministrivo uslužbenci, ki so se predstavili kot domačini, zatrjevali, da nihče, ki jedelal tukaj, ni bil ubit, in v drugi različici, da so tukaj delali sami domačini oziroma ljudje, ki jih je povojna oblast sem preselila. Za nameček so se oglasili potem še novinarji, ki so citirali priče, ki lahko potrdijo, da so nekateri projektante in graditelje podzemnihi skrižvališ res likvidirali. Torej, morebiti uslužbenci iz ne vem katerega razloga še učijo staro vero, morebiti pa smo pred novim političnim škandalom stare oblasti, ali še hujsim, da stari uslužbenci ne poslušajo novega ministra.

In ko smo že pri tem, omenimo še morebitnost v zvezi s sivo eminceno slovenske politike in tega območja nasloh Ivanom Mačkomo Matijo, ki si je po vseh formalnih vlogah, ki jih je v svojas okrajil, neformalno izbojčeval v preužetck skromno sobico, če se sklicujemo na mnenje notranjega ministra. Tu je pustil zabojja s knjigami. Skorajda simpatično. Nekoliko pozneje pa še dodatna informa-

»Prišli smo in odšli kot teleta, četudi so nam zatrjevali, da smo videli nekaj, kar je pred tem videlo samo nekaj deset Slovencev in maršal z dvema pomočnikoma. Kot teleta smo, zrlji v Demokracijo, ki je izšla isti dan, ko smo si ogledovali vsa ta čudesa, z obsežnim pisanjem in slikovnim gradivom o tem zadnjem oporišču komunistične oblasti. Sta se torej nova ministra, bivša urednika Demokracije, vendarle zelo hitro znašla tudi v »satanovem gnezdu«?

Teleta so ugledala svežo Demokracijo

Res smo prišli kot teleta in odšli kot teleta, četudi so nam zatrjevali, da smo videli nekaj, kar je pred tem videlo samo kakih deset Slovencev in maršal z dvema pomočnikoma (še zadnjemu predsedniku stare skupščine menda niso privoščili takega ogleda). Kot teleta smo namreč zrlji v Demokracijo, ki je izšla isti dan, ko smo si mi ogledovali vsa ta čudesa. Pod naslovom Kočevska Reka, satanovo gnezdo in podnaslovom Shizofrenija slovenskega komunizma je neodvisna Demokracija priobčila obsežno pisanje in slikovno gradivo o tem zadnjem oporišču komunistične oblasti. Ali to morebiti govori v prid temu, da sta se nova ministra, vendarle zelo hitro znašla tudi v satanovem gnezdu?

Branimir Nešović

Foto: Janez Zrunc

OB PRAVNI ZADREGI V SLOVENSKI SKUPŠČINI

Ali je minister lahko poslanec?

Obstajajo parlamentarni sistemi, ki dovoljujejo izbiro članov vlade iz vrst državljanov, čeprav je v logiki parlamentarizma, da so člani vlade hkrati tudi poslanci, piše v eni izmed svojih knjig dr. Jovan Dordević, in niti v vseh skupščinskih sistemih ne velja, da morajo biti člani izvršnih svetov izbrani izmed poslancev. Načelno vprašanje, ali so lahko ministri tudi poslanci, ki se je v Sloveniji razvnelo s konstituiranjem nove skupščine in izvršnega sveta, se torej s teoretičnega stališča pravzaprav glasi: Ali je lahko minister (v parlamentarnem in skupščinskem sistemu) nekdo, ki ni poslanec?

Ustavnapravna teorija pozna, če za lažje razumevanje informativnega pregleda v nadaljevanju ponovimo, tri tipke ureditve državne oblasti: predsedniško, parlamentarno in skupščinsko. Prvi dve temeljita na Montesquieujevem načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno, tretja pa na Rousseaujevem načelu enotnosti zakonodajne in izvršilne oblasti ter ločene sodne oblasti.

Predsedniški sistem

Načelo tridelne delitve je najstrožje spoštovano v predsedniških sistemih (ZDA in druge države na ameriški celini razen Kanade, v Evropi pa Francija), pri katerih je tudi teoretični dilem najmanj. Naš ženevski dopisnik Božo Mašanović tako piše, da v Franciji po parlamentarnih volitvah in konstituiranju vlade oziroma po vladnih krizah, med katerimi je vlada doživela kadrovske spremembe, poslanske sedeže, ki jih imajo novizbrani ministri, zasedejo njihovi namestniki. Te volijo že na parlamentarnih volitvah. V primeru, da je minister razrešen, pa ima možnost, da se znova vrne v parlament kot poslanec. Razen te »načelne nezdržljivosti« poslanskega in ministrskega položaja pa poznanje v Franciji še eno omejuje. Hkrati je dovoljeno opravljati le dve voljeni politični funkciji hkrati. Velika večina poslancev ima tudi županski ali podžupanski položaj v domačem kraju ali drugje, kamor so ga usmerili strankarski interesi. Premier Michel Rocard je župan v mestecu Conflon-St. Honorine, minister za kulturo Jack Lang pa v Bloisu. Tretja funkcija ni dovoljena, zato se je bivši predsednik Valéry Giscard D'Estaing moral odpovedati položaju v francoskem parlamentu, ker je bil izvoljen za poslanca evropskega parlamenta, poleg tega pa je še predsednik regionalne skupščine. Toda, poslanec je lahko župan in predsednik svoje stranke, kajti strankarski položaj ne sodi v državno politično zgradbo. Tak je primer Pierre Mauroya, ki je poslanec, župan Lilla in predsednik socialistov, ali pa Jacques Chirac, ki ima poleg poslanskega stolčka še položaj pariskega župana in šefa goliščne stranke RPR.

Parlamentarni sistem

Parlamentarni sistem (prevladujoč v Evropi) načeloma sicer tudi temelji na delitvi oblasti, s čimer pa se dejstvo, da ministri največkrat prihajajo iz poslanskih vrst, ne ujema povsem. Za takšno neskladje oziroma logiko (po Dordeviću) je več razlogov, od teoretičnih in zgodovinskih do političnih in »praktič-

nih«, hkrati pa obstajajo mehanizmi, ki preprečujejo nezaželene posledice takšne ureditve. Nekateri ustavnopravni teoretiki pravijo, da je odločilno dejstvo, da stranke v boj za poslanske sedeže nominirajo najuglednejše in najspodbudnejše ljudi. Bilo bi nespametno, da bi morala zmagovita stranka (koalicija) potem sestavljati vlado iz »anonimnežev«. Možno je sicer, da novoizbrane ministre potem zamenjajo »rezerve« (v proporcionalnem volilnem sistemu), vendar je to v nasprotju z nekim drugim načelom, namreč načelom neposrednosti volitev (kršenim tudi s tako imenovanimi nacionalnimi listami). Zadregi se je mogoče izogniti tudi z (hkrati in ali kasnejšimi) nadomestnimi volitvami (v večinskem), vendar se v tem primeru lahko spremeni razmerje sil v parlamentu tako, da stranka s (šibko) večino postane po nadomestnih volitvah manjšinska in izgubi vlado. Razvpit »zdravorazumski« pomislek, češ kako lahko ministri v vlogi poslancev glasujejo o zaupnici samim sebi oziroma vladi, zagovorniki takšne rešitve zavračajo s protipravšanjem: Ali mislite, da bi drugi poslanci iz vrst iste stranke glasovali proti »svoji« vladi? Teoretične dileme so v praksi parlamentarizma različno rešili.

Kot zahodnonemško ureditev opisuje Marjan Sedmak, se močna vloga, ki jo politični sistem odreja parlamentu, izraža tudi v večkratni personalni uniji med parlamentom in vlado. Od dvajsetih ministrov, kolikor jih je v zahodnonemški vladi, jih ima sedemnajst tudi sedež v Bundestagu – s kanclerjem Kohlom na čelu. V uradnih in protokolarnih dokumentih so prepoznavni po tem, da ob ministrskem naslovu in imenu nosijo še okrajšavo MdB, kar pomeni član Bundestaga. Ker trije ministri niso poslanci, nas elementarno sklepanje napeljuje na misel, da so ministri lahko poslanci, ni pa nujno, da so. Sicer pa se tesna zveza med parlamentom in vlado izraža še v funkciji, ki je druga najbolj pomembna v slehernem ministrstvu, to je v funkciji parlamentarnega sekretarja v ministrstvu. Gre za poslanca – ponavadi, vendar pa ni nujno – iz vrst vladajoče stranke, ki stoji ob strani ministru zato, da bi mu karseda olajšal sodelovanje s parlamentom.

Nekaj podobnega ugotavlja za italijanski ustavni sistem naša rimska dopisnica Mojca Drčar-Murko. Pri zahodnih sosedih so namreč lahko člani enega od obeh domov parlamenta tudi člani vlade. To praviloma in večinoma tudi so. Določilo se ne bje z načelom delitve oblasti, ker so za nadzorovanje te ločenosti na voljo drugi instrumenti. Nezdržljivost funkcij ustava seveda pozna in z zakonom so našeti položaji, ki jih parlamentarci ne smejo imeti hkrati; praviloma gre za situacije, v katerih bi nastali konflikt interesov (recimo policijski prefekti, višji

Avstriji bi od Lojzeta Peterleta, Lea Šešerka, Rajka Pirnata, Janeža Janše, Katje Boh, Izidorja Rejca in Andreja Capudra zahtevali, da takoj zapustijo parlamentarne klopi. Podaniki njenega veličanstva britanske kraljice bi z enakim prepričanjem, da delajo prav, odsvolili vse druge slovenske ministre, torej tiste, ki niso hkrati tudi poslanci.

častniki oboroženih sil, sodniki v volivnih okoliših, kjer opravljajo svoje funkcije, predsedniki regionalnih in provinjskihih vlad, župani mest z več kot 20.000 prebivalci). Velja zlasti pravilo (65. člen ustave), da nihče ne sme biti član obeh domov parlamenta hkrati.

Položaj članov vlade in premiera je torej določen z nekakšno splošno negativno definicijo, katere baza je 64. člen ustave: »... Za člana vlade so lahko imenovani tudi državljani, ki niso člani parlamenta.« Ustava postavlja za predsednika vlade samo dva pogoja: da je italijanski državljan in da uživa vse državljanske in politične svobosčine. Predpostavljamo, da je premier hkrati poslanec ali senator, ker določa, da kandidat ni nujno član parlamenta.

Logika tega določila izhaja iz načina, kako se vlada sestavlja (oblikuje jo stranka ali koalicija, ki ima v parlamentu večino in je sposobna izreči vladi zaupnico) in kako jo parlament nadzoruje, izreče nezaupnico oziroma prisili k odstopu, če izgubi podporo večine. V enem mandatnem obdobju parlamenta, ki v Italiji traja načeloma pet let, se lahko zamenja nekaj vlad, pač glede na menjajoče se večine in manjšine v parlamentu. Normalno je, da stranke najboljše ljudi kandidirajo na najpomembnejših (parlamentarnih) volitvah in jih, če uspejo, potem predlagajo za izvršne funkcije vladi; te opravljajo, dokler ima vlada podporo. Če jo izgubi, se člani vlade spet vrnejo v poslanske in senatorske klopi.

Precej drugače pa so se odločili naši severni sosedje, ki du Dunaja Bojan Grobovšek. Sicer ne z zakonom, pač pa z medstrankarskim sporazumom izpred štirih let je hkratno opravljajo poslanske in ministrske funkcije razglašeno za nezaželeno. Poslanec, ki je imenovan za člana vlade, se odpove svojemu poslanskemu mandatu. Obe veliki stranki, SPO (socialisti) in ÖVP (ljudska stranka) sta pri tem navedli številne argumente, začeni z ugotovitvijo, da je veliko bolj demokratično, če nekdo nima oblastno-izvršilne (ministrske) ter zakonodajno-predstavniške (poslanske) funkcije hkrati. Naslednji najpogostejše omenjeni tehen argument sta velika odgovornost in delovna obremenjenost nosilcev obeh funkcij ter to, da je obe funkciji

hkrati praktično nemogoče zadovoljivo opravljati. Obrobnjeji argument pa je, da za vlade stranke s tem zagotovijo več mest za svoje najspodbudnejše politike, nenazadnje pa tudi dejstvo, da je član vlade, ki ni hkrati poslanec, pod večjim nadzorom. Poslanci imajo namreč imuniteto, ministri pa ne. Zato pa ÖVP pripravljata zakonski predlog, po katerem naj bi tisti, ki se je odpovedal poslanskemu mestu ob svojem vstopu v vlado, lahko ponovno prevzel poslansko mesto, če pred iztekom legislativnega obdobja izgubi mesto v vladi. Argument za takšno določilo

o časni odgovodi poslanskemu mestu, ki ga načelno podpira tudi del drugih političnih sil, je, da je dobrih politikov škoda in da ni pravično, da nekdo, ki se je zaradi mesta v vladi odpovedal poslanskemu mestu, ostane brez poslanskega mesta tudi v primeru, da predčasno zapusti vladne klopi.

Skupščinski sistem

Ostane torej še skupščinski sistem, ki ga imata v Evropi Švica in Jugoslavija (z njo pa za zdaj tudi Slovenija), v katerem bi morali – po definiciji – pravilo povezanosti poslanskih in ministrskih položajev spoštovati brez izjeme, ker je vlada pač zgolj izvršni organ (svet) skupščine. Pa ga ne niti v Švici niti pri nas. Švicarska ustava in zvezi zakon o političnih pravicah recimo natančno določata primer nezdržljivosti političnih funkcij, piše Božo Mašanović. Član zveznega sveta (ki ima funkcijo vlade in obenem državnega predsedstva) ne more biti član nacionalnega sveta (prvega parlamentarnega doma) niti sveta kantonov (ki je podoben našemu zboru repu-

Foto: Janez Zrunc

Vojko Flegar

